

FITRATNING ILM-FAN VA TEXNOLOGIYAGA BO'LGAN QARASHLARI

Oltiboyeva Gavhar Nuraliyevna

Buroro davlat universiteti fizika matematika va axborot texnologiyalari fakulteti amaliy matematika talim yo'nalishi 1-1-PMK guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14814045>

Annotatsiya. Fitrat ilm-fan va texnologiyaga bo'lgan qarashlari bilan alohida e'tiborni o'ziga jalb qiladi. U o'z davrida ta'lim va ilm-fan rivojiga katta ahamiyat bergan shaxs bo'lgan. Uning ilmga bo'lgan qarashlari, umuman olganda, nafaqat ilmiy bilimlarni o'rganishga, balki ilm va ma'naviyatni birlashtirishga, ijtimoiy adolat va insoniyatning yuksalishiga qaratilgan edi.

Kalit so'zlar: Maktabning asosiy maqsadi, ilmiy metodlar, mantiqiy yondashuvlar, kompyuter texnologiyalari.

FITRAT'S VIEWS ON SCIENCE AND TECHNOLOGY

Abstract. Fitrat attracts special attention with his views on science and technology. He was a person who attached great importance to the development of education and science in his time. His views on science, in general, were aimed not only at the study of scientific knowledge, but also at the unification of science and spirituality, social justice and the rise of humanity.

Key words: The main goal of the school, scientific methods, logical approaches, computer technologies.

ВЗГЛЯДЫ ФИТРАТА НА НАУКУ И ТЕХНОЛОГИЮ

Аннотация. Фитрат привлекает особое внимание своими взглядами на науку и технику. Он был человеком, придававшим большое значение развитию образования и науки своего времени. Его взгляды на науку в целом были направлены не только на изучение научных знаний, но и на интеграцию науки и духовности, социальную справедливость и прогресс человечества.

Ключевые слова: Основная цель школы, научные методы, логические подходы, компьютерные технологии.

KIRISH: Fitrat ilm-fanni faqat bilimlarni olish va saqlash vositasi sifatida emas, balki insonni ma'naviy rivojlantirish va ijtimoiy yaxshilanish uchun bir vosita sifatida ko'rdi. U ilm-fan va ta'limni insoniyatning intellektual va ruhiy kamoloti uchun zarur deb hisoblagan. Fitratning fikricha, ilm faqat bilimdan iborat bo'lib qolmasligi kerak, balki u insonning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishi lozim edi. Ilmni faqat ma'lumot yig'ish emas, balki ma'naviy hayotda to'g'ri yo'lni tanlash uchun ham ishlatish kerak deb uqtirdi. Fitrat ilm-fan orqali jamiyatni isloh qilishga harakat qildi.

U jamiyatning taraqqiyoti uchun ilm va texnologiyaning rivojlanishini zarur deb hisoblagan. Ilm-fan va texnologiyaning rivojlanishi jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishda, ayniqsa, ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim vosita bo'lishi kerakligini ta'kidlagan.

Fitratning ilm-fan va Islomga bo'lgan yondashuvi ham o'ziga xos edi. U Islomning ilmga bo'lgan yuksak e'tiborini qadrlagan va Islomda ilm-fan o'rganishning muhimligini ta'kidlagan.

Fitratning fikricha, ilm va din bir-birini to'ldiradigan, bir-birini rivojlantiradigan tushunchalardir. U dinni ilm-fan bilan birlashtirishga harakat qilgan va ularni bir butunlikda ko'rgan. Fitratning texnologiyaga bo'lgan qarashlari haqida bevosita yozilgan asarlar mavjud bo'lmasa-da, uning zamonida ilm-fan va texnologiyaning rivojlanishi haqidagi qarashlarini o'zining falsafiy va siyosiy g'oyalari orqali tushunish mumkin. U o'zining qarashlarida jamiyatni modernizatsiya qilish, innovatsion g'oyalar va ilmiy rivojlanishga katta ahamiyat bergan. Fitrat, shubhasiz, texnologiyaning rivojlanishini ijtimoiy hayotning barcha sohalarida, ayniqsa, iqtisodiyotda va siyosatda samarali qo'llashni zarur deb hisoblagan. Fitrat o'z asarlarida aniq fanlar, jumladan, matematikani va mantiqiy fikrlashni muhim deb hisoblagan. Bu uning ilmiy metodologiyaga bo'lgan e'tiborini ko'rsatadi. U ilmiy metodlarni, ya'ni tizimli va mantiqiy yondashuvni qabul qilgan va bu yondashuvni jamiyatni rivojlantirishga, bilimni kengaytirishga va haqiqiy bilimlarni o'rganishga qo'llagan. Fitrat ilmni faqat boshqaruv, boylik yoki hokimiyat vositasi sifatida emas, balki insonning ruhiy va axloqiy kamolotiga yo'l ochuvchi vosita sifatida ko'rgan. U ilm-fanni to'g'ri va ma'naviy tarzda qo'llashni targ'ib qilgan, chunki uning fikricha, ilm-fan har qanday noxush holatlarga qarshi kurashishning asosiy vositasi bo'lgan.

Shuningdek, ilmning jamiyatda adolat va barqarorlikka erishishda rol o'ynashi kerakligini uqtirgan. Fitrat ilm-fan va ta'lim sohasida o'zining yangicha yondashuvlari bilan katta iz qoldirgan.

Uning ilmga bo'lgan yondashuvi nafaqat ma'lumotlar yig'ish, balki ijtimoiy islohotlar, ma'naviy va axloqiy yuksalish uchun ham ishlatishni nazarda tutgan. Fitrat ilm-fanni jamiyatni rivojlantirish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va milliy uyg'onishni qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida ko'rgan. Uning ilm-fan sohasidagi ishlari hozirgi kungacha o'rganilib, ilm-fan, ta'lim va madaniyat sohalarida katta ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda. Fitrat nomidagi maktablar, odatda, o'z faoliyatida ilmiy, ma'naviy va axloqiy tarbiya berishni o'zining asosiy vazifasi sifatida belgilaydi. Maktablarning asosiy maqsadi — yoshlarga nafaqat ilmiy bilimlar berish, balki ularni Ismoil al-Fitratning ilm-fan, adabiyot, falsafa va ijtimoiy g'oyalariga asoslanib tarbiyalashdir.

Maktabda o'quvchilarni o'z vaqtida ilm-fan va texnologiyalar bilan tanishtirib, ularni yuqori axloqiy qadriyatlar va yuksak ma'naviyatga ega bo'lishga targ'ib qilish ko'zda tutiladi.

Fitrat nomidagi maktablarda ta'lim dasturlari milliy ta'lim standartlariga asoslanadi, lekin ularda Ismoil al-Fitratning ilmiy va pedagogik yondashuvlariga katta ahamiyat beriladi. Maktablar o'quvchilarga umumiy fanlar (matematika, fizik, kimyo, biologiya) bilan birga, ijtimoiy fanlar

(falsafa, tarix, adabiyot), axloq va ma'naviyat, shuningdek, milliy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan maxsus kurslarni taqdim etadi. Bu maktablar yoshlarni mustaqil fikrlashga, ilmiy metodlarga va tadqiqot olib borishga o'rgatishni maqsad qiladi. Fitrat nomidagi maktablar ko'plab hududlarda faoliyat ko'rsatadi.

Ayniqsa, O'zbekistonning yirik shaharlarida, jumladan, Toshkent, Samarqand, Buxoro va boshqa shaharlarda Fitrat nomidagi maktablar mavjud. Bu maktablar o'zlarining yuqori ta'lim sifati bilan tanilgan va ilm-fan, san'at, sport va boshqa sohalarda muvaffaqiyatli natijalarga erishgan o'quvchilarni tayyorlashda davom etmoqda. Maktablar o'zlarining bilimli va axloqan yuqori darajada tarbiyalangan bitiruvchilari bilan ajralib turadi. Fitrat nomidagi maktablarda ta'lim berish jarayonida innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalaniladi. Maktablar o'quvchilarga faqat tayyor bilimlarni berish bilan cheklanmaydi, balki ularga mustaqil fikrlash, yaratish, muammolarni hal qilish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilish kabi ko'nikmalarni ham rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi. Maktabda o'qitiladigan fanlar keng, shu jumladan, ilm-fan, texnologiya, madaniyat va san'at sohalarini o'z ichiga oladi. Fitrat nomidagi maktablar ilm-fan va texnologiya sohasida yoshlarni tarbiyalashga alohida e'tibor qaratadi. Ular, xususan, zamonaviy ilmiy metodlarni, kompyuter texnologiyalarini, raqamli pedagogik vositalarni o'qitish va o'quvchilarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishga katta ahamiyat beradi. Bu maktablar ilmiy tadqiqotlarga, ilmiy loyihalarga qiziqish uyg'otish va yoshlarning yangi ixtirolar yaratishga intilishini rag'batlantirishga qaratilgan. Fitrat nomidagi maktablarning ta'lim jarayonida Fitratning ilmiy, ijtimoiy va ma'naviy merosi o'rganiladi. Ularning asosiy maqsadi — Fitratning insoniyat va jamiyat haqidagi g'oyalarini yoshlar ongiga singdirish va ularni yuqori ma'naviyatli, axloqan to'g'ri, bilimli va fidoyi shaxslar sifatida tarbiyalash. Bu maktablar Ismoil al-Fitratning inson huquqlari, adolat, ijtimoiy rivojlanish va ma'naviyatga bo'lgan qarashlarini yoshlar orasida targ'ib qiladi. Fitrat nomidagi maktablar jamiyatdagi ijtimoiy vazifalarni bajarishda ham muhim o'rin tutadi. Ular, nafaqat ilmiy va ma'naviy jihatdan kuchli shaxslarni tarbiyalaydi, balki jamiyatning kelajagi uchun mas'uliyatni his qiladigan va ijtimoiy masalalarga e'tibor qaratadigan yuksak fazilatli yoshlarni tayyorlaydi. Fitrat nomidagi maktablar o'zining yuqori ilmiy salohiyati, pedagogik yondashuvi va yoshlarni zamonaviy bilimlar bilan birga, ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalashda olib borayotgan ishlari bilan alohida e'tiborni o'ziga jalb etmoqda. Bu maktablar nafaqat bilim olish, balki yoshlarni ilm-fan, texnologiya, san'at va madaniyat sohalarida ilg'or g'oyalar bilan tanishtirib, jamiyatni rivojlantirishga qaratilgan.

XULOSA: Fitrat ilm-fan va ta'limni jamiyatning taraqqiyoti uchun zarur deb bilgan. U ilmning faqat insonning bilimni kengaytirish emas, balki ijtimoiy muammolarni hal qilishda va jamiyatda adolatni ta'minlashda asosiy vosita bo'lishi kerakligini ta'kidlagan. Fitratning fikricha, ilm jamiyatni isloh qilishda eng samarali vosita hisoblanadi. Ilm jamiyatni isloh qilish va uning

ta'raqqiyotini ta'minlashda eng muhim vositadir. Ilmni o'rganish nafaqat insonning aqliy rivojlanishi uchun, balki ijtimoiy farovonlik va adolatni ta'minlash uchun ham zarurdir. Fitrat ilm va ma'naviyatni bir-biriga zid deb bilmagan, aksincha, ularning bir-birini to'ldiruvchi ekanligini ta'kidlagan. U, ilmni faqat dunyoviy maqsadlar uchun emas, balki axloqiy va ma'naviy o'sish uchun ham ishlatish kerakligini aytgan. Ilmni odob-axloq bilan uyg'unlashtirish, uning muhim jihati sifatida qaralgan. Ilm, ma'naviyat va axloq bir-birini to'ldiradi. Ilmni axloqsizlik va zulmni kuchaytirish uchun emas, balki insoniyatning ma'naviy yuksalishi uchun qo'llash kerak.

Fitratning fikricha, ilm-fan odamlar orasidagi tenglikni ta'minlashda va ijtimoiy adolatni yaratishda muhim rol o'ynaydi. U ilmiy g'oyalarni jamiyatdagi ziddiyatlar va notenglikni bartaraf etish, inson huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy tinchlikni saqlash uchun ishlatish kerakligini ta'kidlagan. Ilm va ma'naviyat jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlash va inson huquqlarini hurmat qilishda muhim rol o'ynaydi. Ilmning vazifasi — nafaqat bilim berish, balki insonlarni adolat va barqarorlikka chaqirishdir. Ilm, faqat aqliy bilimlarning to'plami emas, balki insonning ma'naviy o'sishini va axloqiy yuksalishini ta'minlaydigan vositadir. Fitrat ilmni barcha insonlar uchun ochiq va teng darajada bo'lishi kerak, deb hisoblagan. U ilmning nafaqat olimlarga, balki har bir kishiga, har bir jamiyat a'zosiga yo'naltirilishi kerakligini ta'kidlagan. U ta'limni ommalashtirish va ilmni keng omma uchun mavjud qilishni muhim deb bilgan. Fitrat ilm-fan haqida juda chuqur va keng qamrovli fikrlar bildirgan.

U ilmni faqat bilim yig'ish yoki dunyoviy muvaffaqiyatga erishish vositasi sifatida emas, balki insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga yordam beruvchi asosiy vosita sifatida ko'rgan.

Fitratning ilm-fan haqidagi qarashlari, ilm va ma'naviyatni birlashtirish, ijtimoiy adolatni ta'minlash, va insoniyatning yuksalishiga yordam berish maqsadida ilmni qo'llash zarurligini ta'kidlaydi.

REFERENCES

1. "Fitratning adabiyotshunoslikka oid qarashlari" Orzigul Hamroyeva "Bookmany print" nashriyoti, 2023.
2. Fitrat, Eng eski Turk adabiyoti namunalari— Toshkent Samarqand, 1927 // Fitrat, Eng eski Turk adabiyoti namunalari / Nashrga tayyorlovchi O. Xamroyeva. — Toshkent, 2008. 195 b
3. Fitrat. Tanlangan asarlar. 4 jildlik, 1-jild. Toshkent: manaviyam, 2000. 188-bet.
4. Fitrat. Tanlangan asarlar. 4 jildlik, 2-jild. Toshkent: manaviyam, 2000. 208-bet.
5. Fitrat. Tanlangan asarlar. 4 jildlik, 3-jild. Toshkent: manaviyam, 2000. 256-bet.
6. Fitrat. Tanlangan asarlar. 4 jildlik, 4-jild. Toshkent: manaviyam, 2000. 254-bet.
7. G'aniyev I. Fitrat. Etiqod, ijod. – Toshkent, 1994-246- bet.
8. Boltaboyev X. Mumtoz so'z qadri. — Toshkent: Adolat, 2004. 192- bet